

Nr 190.

Av herrar **Bergman** och **Leander**, om anslag till bidrag i vissa fall åt nykterhetsnämnder till kostnader för internering enligt alkoholistlagen.

Det står nu alltmera klart, att kostnadsfrågan utgör en mycket viktig orsak till att lagen om behandling av alkoholister tillämpas så svagt av flertalet nykterhetsnämnder, särskilt på landsbygden.

Enligt gällande bestämmelser är det nämligen i regel nykterhetsnämnden, som har att svara för vårdavgift och beklädnadsersättning å anstalten (för närvarande en krona, resp. 40—50 öre per vård dag) samt för resorna till och från anstalten. Ofta nog måste nämnden i egenskap av fattigvårdsstyrelse därjämte lämna underhåll till familjen under interneringstiden. Dessa utgifter uppgå i vanliga fall till 300—500 kronor. För en landskommun av ordinär storlek och med medelhög skattetunga utgöra belopp av denna storlek ett nära nog absolut hinder emot tvångsätgärder enligt alkoholistlagen. Även om nämnden är intresserad för sina alkoholistvårdande uppgifter, förlamas dess kraft att ingripa genom vetskapen om att det yttersta medlet mot den tredskande alkoholisten, tvångsinternering, icke kan komma ifråga, när kommunen icke kan, eller i varje fall icke anser sig kunna offra så stort belopp på en notorisk drinkare.

Enligt lagens mening är syftet med nämndens verksamhet att om möjligt onödiggöra interneringar, att upprätta missbrukaren till ett ordnat levnadssätt genom mindre ingripande åtgärder än tvångsintagning på alkoholistanstalt. Men dessa förebyggande åtgärder, bland vilka i främsta rummet märkes övervakningen, få full verkningskraft först därigenom att bakom dem står interneringsfaran såsom ett hot. Den framgångsrika förebyggande verksamhet, som bedrivs av nämnderna i några av våra större städer, vilar ytterst på den hälsosamma fruktan, som deras klienter känna för en tvångsinterneringsdom i händelse av motspänstighet mot nämndens mildare förelägganden. Finnes ingen sådan fara — vilket är fallet i stora delar av landsbygden just på grund av interneringskostnaden — försämras resultatet av den förebyggande verksamheten i synnerligen hög grad. En nämnd må vara än så väl skickad i övrigt att fullgöra sina uppgifter enligt alkoholistvårdslagstiftningen; kan den icke sätta makt bakom ordet till en tredskande alkoholmissbrukare, kommer dock dess förmåga att i godo påverka klienterna snart att hastigt förminskas.

Sålunda, de för landskommunernas nämnder tyngande interneringskostnaderna icke blott föranleda, att interneringar icke komma till stånd ens i de mest upprörande fall av brutalitet, nöd och vanvård till följd av alkoholmissbruk,

utan förhindra även indirekt en framgångsrik förebyggande verksamhet av nämnderna. Till följd härav har en mycket viktig sida av lagen icke kunnat göra sig gällande i stora delar av landet nämligen dess förmåga att verka preventivt gentemot alkoholmissbruk. Där denna lagstiftning tillämpas med kraft och beslutsamhet i erforderliga fall, är den ägnad att utöva en uppfostrande inverkan först och främst på dem, som äro föremål för nämndens inskridande, men därjämte på dryckeskamrater till dessa samt, i den mån åtgärderna bliva mera allmänt kända, även på övriga missbrukare i samhället. Denna lagens allmänpreventiva verkan är tydligen mycket betydelsefull för strävandena att få till stånd ett bättre nykterhetstillstånd i vårt land. I själva verket är denna sida hos lagen den obetingat viktigaste. För att den skall komma till sin rätt erfordras det emellertid, att de, som behöva uppfostran på detta område, verkligen märka att lagen tillämpas. Ett energiskt handhavande av lagen är ägnat att hejda dem, som äro på väg att bliva missbrukare, en slapp lagtillämpning har icke denna på bred front verkande kraft.

De för landskommunerna dryga interneringskostnaderna hava sålunda icke enbart den följd, att de faktiskt förhindra nödiga åtgärder för omhändertagande av en hel del svårare alkoholmissbrukare, utan de försvaga kraften hos nämndernas förebyggande verksamhet gentemot de relativt förbättringsbara alkoholisterna samt — och detta är det viktigaste — betaga i stora delar av landet alkoholistlagstiftningen dess förmåga att verka allmänt förbättrande på nykterhetstillståndet.

Dessa bedrövliga förhållanden på ett viktigt område av den sociala skyddsverksamheten hava kommit landets nykterhetsnämnder, enkannerligen landsbygdens, att med sällsynt enighet och fasthet omfatta ganska långt gående krav på omläggningar av kostnadsansvarigheten för alkoholistvården. De nykterhetsorganiserade nämndmedlemmarna hava styrkts i denna uppfattning av det förhållandet, att staten, som har i sin makt att tillstödja eller förbjuda rusdryckshanteringen, behåller så gott som all inkomst av denna hantering. Läget kan därför enligt denna åskådning karakteriseras sålunda, att kommunerna, vilka i regel icke hava några som helst inkomster av rusdryckshandeln, måste svara för en så stor del av kostnaderna för dennas offer, att omhändertagande av dem underlåtes i stor utsträckning, där det obetingat bort ske.

Nykterhetsnämnderna hava emellertid känt en stor förtröstan på framtiden med hänsyn till statsmakternas ökade intresse för deras verksamhet. Särskilt har riksdagens initiativ år 1921 till understöds- och upplysningsverksamheten bland nykterhetsnämnderna varit ägnat att lägga grunden till ett bättre sakernas tillstånd. 1926 års beslut av vårdavgifterna å alkoholistanstalterna samt om ett fyraårsanslag till befrämjande av nämndernas verksamhet betecknade ett fortföljande av detta uppbyggnadsarbete. Alltjämt utgör emellertid vårdkostnadsfrågan den stora stötstenen.

Det i årets statsverksproposition (femte huvudtiteln, punkterna 35—39, sid.

136—142, vartill hänvisas) återgivna förslaget av uppsiktsmyndigheten över alkoholistvården uppmärksammades därför av nykterhetsnämnderna såsom ett tecken på att de statliga myndigheterna började beakta de olidliga förutsättningarna för alkoholistvårdsverksamhet i ekonomiskt mindre bärkraftiga kommuner. Nämnderna ansågo visserligen, att förslaget medförde långt mindre lindringar än de skäligen kunde göra anspråk på, men betraktade det såsom ett gott steg framåt mot förverkligande av deras nödvändiga och berättigade krav. Kungl. Maj:ts avslag på socialstyrelsens framställning om ett anslag å 5,000 kronor till »bidrag till interneringskostnader i vissa fall» är sålunda ägnat att medföra ogynnsamma verkningar för nykterhetsnämndsarbetet; särskilt är det att befara att det kommer att göra de mindre kommunernas nämnder missmodiga.

Det är därför nödvändigt att undersöka Kungl. Maj:ts skäl. Det åberopas, att interneringsfrekvensen numera är jämförelsevis hög, häntydande på ökad livaktighet hos nämnderna; med hänsyn härtill förordas det, att man avvaktar resultatet av nedsättningarna i vårdavgifterna och verkningarna av Kungl. Maj:ts förslag om överflyttning till statsverket av resekostnaderna, innan flera åtgärder vidtagas i syfte att åstadkomma lättnad för de ansvariga kommunerna beträffande kostnaderna för alkoholistvården. Med avseende härå må medgivas, att beläggningsfrekvensen å alkoholistanstalterna vid årsskiftet visserligen var högre än någonsin tidigare eller tillhopa 328 intagna, samt att den sedermera stigit ytterligare något. Det är emellertid anmärkningsvärt, att denna stegring så gott som uteslutande är en följd av ökat antal interneringar på föranstaltande av stadsnämnder. En undersökning av klientelet å de allmänna anstalterna ger nämligen vid handen, att omkring 45 % av de intagna äro från Stockholm, 15 % från Göteborg, 5 % från Malmö, 25 % från övriga städer och endast 10 % från landsbygden. I landsbygdssiffran innefattas därvid bland annat fall från Solna och liknande kommuner. Dessa siffror giva därför klart vid handen, att landskommunernas nykterhetsnämnder icke äro hulpna med hittillsvarande lindringar, och tala för bifall till socialstyrelsens framställning.

Ett annat skäl för Kungl. Maj:ts avslag utgöres av farhågan för att den prövning av interneringsbehovet, som enligt socialstyrelsens förslag skulle utövas av styrelsen vid fråga om understöd, kunde leda till missförstånd och förvecklingar, enär även länsstyrelsen vid utfärdande av interneringsförordnande har att i viss mån vidtaga en sådan prövning. Denna fara synes emellertid icke vara särdeles framträdande, socialstyrelsens beslut komme nämligen att fattas vid en tidpunkt, då länsstyrelsen icke längre har någon befattning med ärendet och den undersökning av interneringsbehovet, som styrelsen därvid vidtager, skulle väsentligen gälla den frågan, huruvida nämnden förstått att på lämpligt sätt använda länsstyrelsens förordnande såsom hjälpmedel i sin förebyggande verksamhet. Länsstyrelsens förordnande behöver nämligen icke ovillkorligen verkställas — annat än i fråga om farliga alkoholister — utan är att betrakta såsom ett medgivande för nämnden att inom viss tid föranstalta om vederbö-

randes internering. Det är mycket viktigt att nämnderna begagna sig av detta förhållande och med förordnandet i sin hand söka skaffa sig bättre gehör än tidigare för sina mildare förelägganden gentemot den förordnandet avser, så att detsamma slutligen icke behöver användas. Socialstyrelsens prövning av interneringsbehovet innefattar sålunda väsentligen en undersökning, om nämnden vetat att i sin förebyggande verksamhet på rätt sätt utnyttja den avskräckningsverkan, som är avsedd genom länsstyrelsens resolution, redan innan dess verkställighet påkallas. Någon anledning till missförstånd och förvecklingar mellan länsstyrelsen och socialstyrelsen synes icke gärna kunna uppkomma härigenom.

Slutligen anför föredragande departementschefen, att arbete pågår på revision av alkoholistvårdslagstiftningen, varför förslaget kunde föregripa dennas resultat. Härutinnan må emellertid framhållas att alkoholistlagen icke fastställer några som helst kostnadsbelopp utan endast utsäger, att om vårdavgift m. m. uttages av anstalterna, densamma i regel skall bäras av den som påkallat interneringen. Det har visat sig synnerligen lämpligt, att lagen sålunda icke låst fast frågan om kostnadernas fördelning utan lämnat möjlighet öppen till av erfarenheten betingade omläggningar härutinnan utan lagändring. Denna anordning bör uppenbarligen bibehållas för framtiden. Med hänsyn härtill kan förslagets antagande icke sägas föregripa den pågående revisionen av denna lagstiftning, utan avse vi endast att möjliggöra för ekonomiskt svaga landskommuner att kunna effektivare tillämpa lagen om tvångsinternering av alkoholist.

Med stöd av det anförda hemställas,

att riksdagen måtte å riksstaten för budgetåret 1928—1929 å femte huvudtiteln under avdelningen Alkoholistvård uppföra ett anslag å femtusen kronor till bidrag till interneringskostnader i vissa fall att utgå av statsverkets fond av rusdrycksmedel.

Stockholm den 21 januari 1928.

J. Bergman.

Ulrik Leander.